కృతజ్ఞత

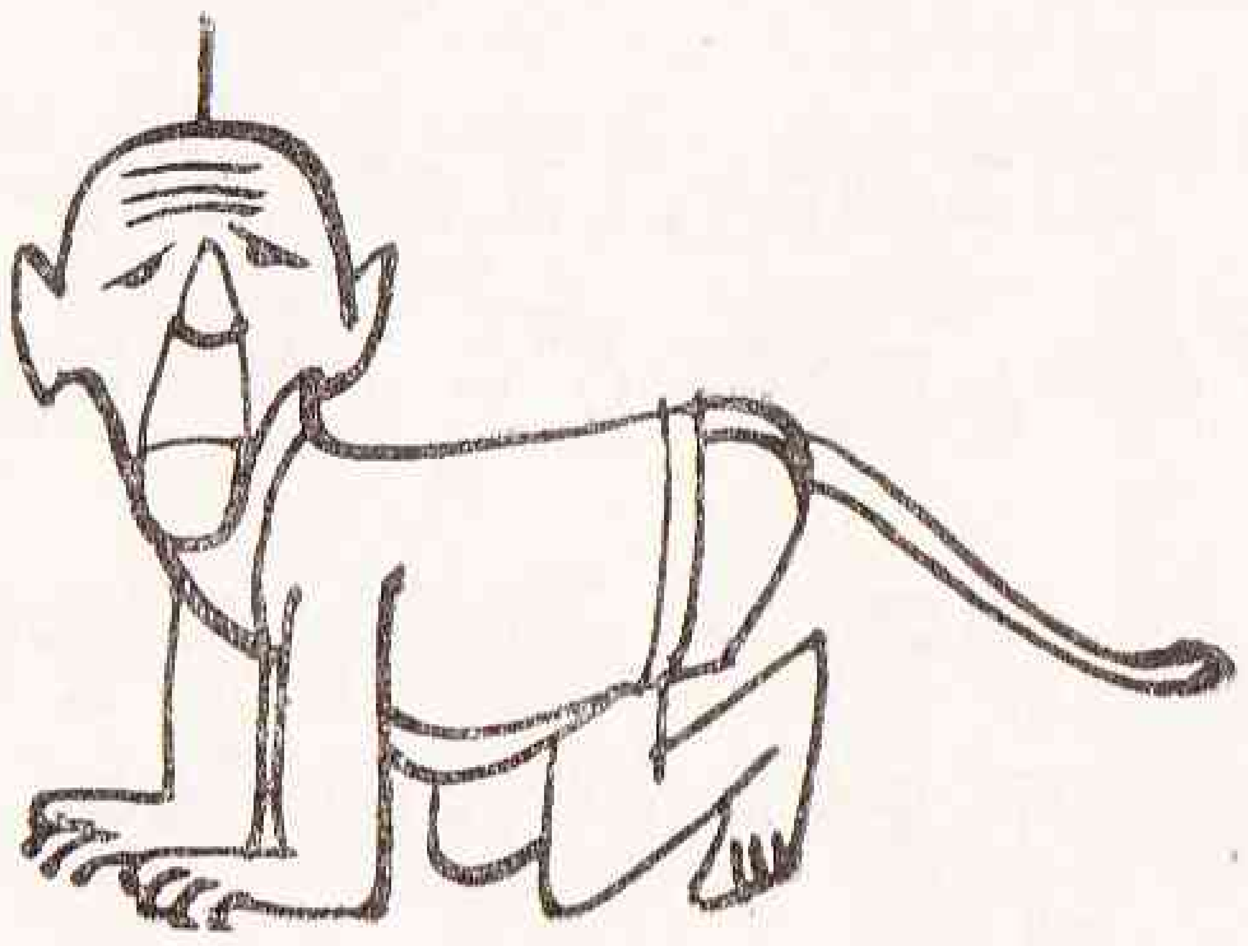

ముందు వేసవికాలంలో ఒక రోజు రాత్రి, వెన్నెల ముమ్మరంగా కాస్తోంది. పెదపంతులుగారి లోగిలిముందు ఆరుబైటవేసిన తెల్లటి పక్కలమీద ఆ వెన్నెల విరగబడి నవ్వుతూ పొర్లాడింది.

వెండికొండపై పరమేశ్వరుడివలె ఆ తెల్లటి పక్క వేసిన మంచంపైన పెదపంతులుగారు సభాభిముఖవదనులై మందహాసముతో నీలిమాకాశాన వెలిగిపోతున్న చంద్రుణ్ణి చూస్తున్నారు. కొంచెం దూరంలో పెదరైతు బంగారయ్య గొంతుకిలా కూచుని పొలం సంగతులు చెపుతున్నాడు. అరుగుచివర దూరంగా నిల్చున్న పాలేరు ముళ్ళకర్ర పిడిమీద పెట్టుకున్న చేతిముణుకులమీద గడ్డం ఆనించి కబుర్లు ఆలకిస్తున్నాడు.

సుబ్రహ్మణ్యంగారి సతీమణి కామేశ్వరీ, పెదపంతులుగారి భార్య సుందరమ్మా గుమ్మం మెట్లమీద కూర్చున్నారు. వాళ్ళ తలలో తురుము కున్న మల్లెపూల చెండ్లూ, మరువం పరిమళాలు గుబాళిస్తున్నాయి.

హఠాత్తుగా ఒక పెద్ద గావుకేక గాలిని బద్దలు చేస్తూ వినవచ్చింది. అందరూ ఉలికిపడ్డారు.

"ఆగరా ! ఆగు ! విశ్వాస ఘాతకుడా ! సిగ్గులేదూ ! ఆగు" అంటూ అరుస్తూ మహా వేగంతో పరిగెత్తుకొచ్చాడు వెర్రి వెంకన్న. పంతులుగారి ఇంటిగుమ్మం ముందుకొచ్చేసరికి ఆగిపోయాడు వగురుస్తూ.

వెంకన్న, నెత్తికి తలపాగా చుట్టాడు. ఒక నల్ల చింకికోటు తొడుక్కున్నాడు గోచీ పెట్టుకున్నాడు చేతిలో చింతబరికె వుంది.

గభాలున వెంకన్న రోడ్డుమధ్య మఠం వేసుకుని కూచున్నాడు. ఎదురుగా అతని నీడ పడుతోంది. నీడతో చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు. తన గోల—

"చూశావుటయ్యా! అదీ సంగతి. అప్పుడా గజేంద్రుడు పెట్టిన గోలకి, లక్ష్మీదేవితో చదరంగం ఆడుతున్న విష్ణుమూర్తి అదిరిపడ్డాడు. చెవులు గింగుర్లెత్తిపోయాయి. అప్పుడేం చేశాడో తెలుసోయ్ ? సిరికిం జెప్పడు శంఖచక్ర యుగమున్- ఆగాగు, అక్కడాగు. ఏవిటీ ; మళ్ళా అను ఆముక్క. సిరికిం జెప్పడూ? అవును. వాడిష్టం. మధ్య నీదేమిటోయ్. సిరికే కాదు, గిరికూడా చెప్పడు. అఁ: చెప్పడు. వాడేం, వాడి సొమ్ము తిన్నాడా ఏమన్నానా! అంచేత చెప్పడంటే చెప్పడోయ్. ఊఁ! తరవాత శంఖ చక్ర యుగమున్ చేదోయి సంధింపదేపరివారమున్ జీరడు. ఆగాగు అలా ఆగు. జీరడ మేవిటీ! ఎవర్ని జీరడం? పరివారాన్నే! హారి! ఎందుకురా! పాపం వాళ్ళు వెట్టిచాకిరీ చేసినందుకు జీరమంటావా? విశ్వాసం

వున్నావా దెవడేనా ఆ పని చేస్తాడా అంట! అసలు విష్ణుమూర్తెవరను కున్నావ్? సాక్షాత్తు దేవుడు. అంచేత అతడు జీరతాడా? జీరడని తాత్పర్యం. ఎంత దేవుడైనా అతగాడికి విశ్వాసం ఉంది. మా నేస్తం కామోజీగాడికి విశ్వాసం లేదు. వాడు నాకు ద్రోహం చేశాడు. మోసం చేశాడు. నన్ను తన్నేడు. పదేళ్ళ స్నేహం మంట గలిపేశాడు దౌర్భాగ్యుడు. ఓరేయ్ కామోజీ! నువ్వు బాగుపడవ్, నీళ్ళు పుట్టవ్ రేయ్. ఆగు వస్తున్నా అట్టెఅట్టె ఆగు నీక్కాదూ..." అంటూనే జింకని తరిమే పులివేగంతో ఎవర్నో తరుముకుంటూ పరిగెత్తుకు పోయాడు.

ఎవరికీ నవ్వు రాలేదు—వెంకన్న వెర్రి వేదాంతానికి. ఎందుకో భయం వేసింది అతని వాక్ శుద్ధికీ, ఈ స్థితికీ సంబంధం అంతుపట్టలేదు. పెద పంతులుగారు కూడా ఎప్పుడూ అతన్ని చూడలేదు. అందరూ జాలిగా చూశారు పరిగెడుతున్న వెంకన్నవైపు.

దూరంగా నించున్న పాలేరు కొంచెం సందేహంగా నవ్వాడు. అందరూ వాడివంక చూశారు. తుపుక్కున పక్కకి ఉమ్మివేసి ఉషారుగా వాడికి తెలిసింది చెప్పబోయాడు. "యీడి పేరు యెర్రెంకడు బాబయ్యా. బాపమ్మలాయనేటండి. అయితేనేం, మతిసెడ్డది. దుళ్ళసంతకాడ తూమ్మీద కూకుని ఓ పద్దేలు సదివేత్తాడు. ఓడినో ఆపమ్మా, ఆలి చేసి తిడతాడండి. ఏ వూరోడో ఓరికీ తెల్దు. ఎర్రి నంజకొడుకు థూ!"

రైతు బంగారయ్య గసిరి కొట్టాడు "ఛీ! యెదవా—యెదవా అని. నువ్వలాగుండెహె. పెద్దోరి ముంగల ఏటిరా ఆ మాటలు. ఎదవ నోటి కొచ్చిందల్లా పెడపెడా ఓగేయడమే? వద్దిబద్దం నేదు నోటికి. యెదవా యెదవాని."

"వాణ్ణి తిట్టకయ్యా. పాపం వాడికి తెలిసిందేదో చెప్పాడు. తప్పే ముందిలే" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

పెద పంతులుగారావలిస్తూ తమ అభిప్రాయం వెళ్ళబుచ్చారు "పాపం...ఎవడో .... బదిగి చెళికవాళయి ముద్దాడు...హోయ్...—.... స్నేహితు దెవడో....హుమ్మ.... స్నేహితుడెవడో నమ్మించి ద్రోహం చేశాడు గావును. మతిపోయుంటుంది."

"అంతే మరి! స్నేహితులన్నాక ఆ మాత్రం విశ్వాసం వుండద్దూ. సాయం చెయ్యా చెయ్యాలి, పొందా పొందాలి. పాలిచ్చి సాకిన ఎదు బొమ్మని పొడిచిన వెధవలు బాగుపడతారా అని" అన్నది కామేశ్వరమ్మ గారు జనాంతికంగా.

సుందరమ్మ అందుకుంది. "మనిషన్నాక ఆ మాత్రం బుద్ధుండద్దూ. కుక్కకుంది విశ్వాసం. ఛీ..."

"అంతేనండంతేనండి" అంటూ వంత పలికాడు బంగారయ్య.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు తలగడా కిందనించి పొగాకుతీసి తుంపడం మొదలెట్టారు చుట్ట నిర్మాణానికి నాందిగా.

అందరూ ఏకగ్రీవంగా ఛీత్కరించిన ఈ మహద్విషయంతో తనకేం సంబంధం లేనట్లుగా, కేవలం చుట్ట చుట్టుకోవడం ఒక్కటే జీవిత పరమావధి అన్న ధోరణిలో తలవంచుకొని ఏతత్కార్య నిర్వ హణైక లక్ష్య నిమగ్నులై ఉన్న సుబ్రహ్మణ్యంగారి మూభావం పంతులు గారికేం నచ్చలేదు. తక్కిన జనం, అంటే, యిద్దరు స్త్రీలూ, రైతూ, పాలేరూ కూడా యిదే అభిప్రాయంలో ఉన్నారని దూఢి చేసుకొని ఇంక ఉండబట్టలేక అడిగేశాడు పంతులుగారు. "ఏమండీ బావగారూ! మీరే మంటారు? నేనన్నది రైటేనా అని."

సావధానంగా వంచిన తల యెత్తకుండా సుబ్రహ్మణ్యంగారు తిరుగు ప్రశ్న వేశారు. "నువ్వనేది ఏమిటసలు ?" అని.

"రెడ్డొచ్చి మొదలాడమన్నారట" అంది కామేశ్వరమ్మగారు నవ్వుతూ.

"రెడ్డి మొదటినించి యిక్కడే ఉన్నాడుగా! ఎటొచ్చీ అతని కర్థం కాలేదంతే. పోన్లే మొదటొస్తేనేం మధ్య నొస్తేనేం—రెడ్డి నాటకం చూడా లంటే మళ్ళీ ఆడొచ్చుగా." అన్నారు సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

"మీ కవిత్వాలు నాకు రావు బాబూ. ప్రతిదానికీ సవాలక్ష చదువు లారు" అన్నదావిడ.

"పోన్లే నీకు రాకపోయినా మన పంతులి కొచ్చుటలే. ఏదో చెప్తు న్నాడుగా. మానవుడూ, కృతజ్ఞతా, స్నేహం — అని .." అంటూ ఛలోక్తి విసిరారు సుబ్రహ్మణ్యంగారు, చుట్టంటిస్తూ.

పంతులు కోపం బుస్సుమంది. "కవిత్వాని కేవుందండి. ఉన్న మాట అన్నాను. మనిషన్నాక విశ్వాసం వుండాలంటాను. వెధవది కుక్కకి ఉంటకదండీ కృతజ్ఞత!"

చిద్విలాసంగా పొగవదిలి, నెమ్మదిగా నోట్లో చుట్టతీసి. శ్రద్ధగా దాని కొడి దులిపారు సుబ్రహ్మణ్యంగారు. అర్థ నిమీలిత నేత్రులై పది క్షణాలు మౌనం వహించారు. తరువాత తాపీగా జవాబిచ్చారు.

"చూడు పంతులూ. మనుష్యుల బతుకులు సూత్రాలమీద నడవ్వు. నువ్వు నాకు మహోపకారం చేశావనుకో, నేను విశ్వాసం కొద్దీ నీకో వెయ్యి రూపాయలు దొరికే ఛాన్సు ఇప్పించాను. నావల్ల నీకు డబ్బొచ్చిం దన్న విశ్వాసంతో నువ్వు నాకు వంద రూపాయలిస్తావు. నా పరిస్థితుల కొద్దీ "ఛా! వీడు నాకు వందే ఇచ్చాడు కృతఘ్నుడు." అంటాను నేను.

"చూశావా! వీడికి వంద కరుకులు దోసిట్లో పోస్తే అవి పుచ్చుకొని

నన్ను తిడుతున్నాడు" అంటావు నువ్వు. నాదృష్టిలో నీకు విశ్వాసంలేదు. ఇలాంటివి ఇదమిద్ధమని చెప్పలేం."

"నిబద్ధేనండీ ఆ ముక్క" అన్నాడు బంగారయ్య.

పంతులుగారు ఆలోచనలో పడ్డాడు.

"కథ చెప్తారు విను సుందరమ్మా" అంది కామేశ్వరమ్మగారు నవ్వుతూ.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు మంద్రస్థాయిలో ప్రవచించారు.

"నీ కళ్ళఎదట మంచివాడు అపర్ధిష్టపాత్రై అడుక్కుతింటూంటే- ఒకొక్కసారి నువ్వే ఆ మంచివాడవయితే నీకీ కృతజ్ఞతలో నమ్మకం పోతుంది. మా వూళ్ళో సింగారం, దీక్షితులూ యాభై ఏళ్ళనించి స్నేహితులు. సింగారం పెంపుడు కుక్క విశ్వాసం లేకుండా ఆ స్నేహితుల మధ్య అపోహలు కల్పించింది. మరి అన్నేళ్ళ స్నేహం ఏ గంగలో కలిసిందో కానీ ఇద్దరూ ఇప్పుడు పరమ శత్రువులు. పచ్చగడ్డి వేస్తే భగ్గుమంటుంది. వాడు వెధవంటాడు సింగారం. సింగారం వెధవన్నర అంటాడు దీక్షితులు.

చూడు పంతులూ ఇలాంటివి చూస్తే కృతజ్ఞతనే మాటలో అర్థం కనిపించదు. స్వార్థం కనిపిస్తుంది. దానికోసం వెతకడంకన్నా ఆంధ్రుల్లో ఐకమత్యం సాధించడం సులభమేమో అనిపిస్తుంది. నవ్వకు. సింగారం కథ వింటే నువ్విల్లా నవ్వవ్. చెప్తాను విను, చిన్నదేలే. ఈ ఘట్టయ్యేలోగా పూర్తిచేస్తా."

(సుబ్రహ్మణ్యేన ఉవాచ! ఇతి కథా ప్రారంభః)

"అనగనగా మీకు తెలీని ఊళ్ళో, ముత్యాలమ్మ గుడి వీధిలో దీక్షితులని ఒక సద్బ్రాహ్మణు డుండేవాడు. సంత బజారులో జవహర్లాలు

కాఫీహోటలు పొరుగున సింగారం అనే వణిగ్వరు డుండేవాడు. పరమ నిష్ఠాగరిష్ఠులు, బహుశ్రుతులు, పరేంగితజ్ఞులు అని పేరందిన సద్వంశంలో జన్మించాడు దీక్షితులు. దిట్టమైన కోమటింట అవతరించాడు సింగారం. సింగారం బట్టల వర్తకం జేసేవాడు. దీక్షితులు తాత పువ్వులమ్మినవాడు, సింగారంతాత కట్టెలు అమ్మేవాడు. ఇపుడు దీక్షితులు కట్టెలమ్ముతున్నాడు. సింగారం పువ్వులు విరజిమ్మగల స్తోమత సంపాదించాడు.

ఈ కథకి నాంది ఏమిటంటే ఈ బ్రాహ్మడికీ, ఆ కోమటికీ పొత్తు కుదరటం. ఇందులో ఒక విచిత్రం ఉంది. వాళ్ళ పొత్తు పోట్లాటతో ప్రారంభమయింది. నేనూ దీక్షితులూ గోచీలు పెట్టుకుని గోళీ లాడుకుంటు న్నాం ఒకరోజు మధ్యాహ్నం. మాకు పదేళ్ళుంటాయేమో అప్పుడు. సింగారం నాకొద్దిగా తెలుసు. ఎక్కడ్నించో వచ్చి, నుంచుని మా ఆట చూస్తున్నాడు. బొడ్డుకిందకి చెడ్డీ కట్టుకుని, బొజ్జ పైట పడేసుకుని, బందబ్బాయిలా ఉండేవాడు సింగారం. ఆవేళ బెల్లపు జీడి తింటున్నాడు.

"దీక్షితులు ఆట ఆపి వాడివంక చూశాడు. జీడి చూడగానే నోరూ రింది. మట్టి చేతులు పిర్రలకి తుడుచుకుంటూ, సింగారం దగ్గరకెళ్ళాడు. ఎగాదిగా చూశాడు. నిర్లక్ష్యంగా జీడి చీకుతున్నాడు సింగారం.

"ఈ చెడ్డీ నీది గాదు" అన్నాడు దీక్షితులు.

"నాదే" అన్నాడు సింగారం శ్రద్ధగా జీడిని చూస్తూ.

"నీది కాదు మీ తమ్ముడిది."

"కాదు నాదే. మాకు తమ్ముడు లేడు"

"అయితే నీ చిన్నప్పటిది."

"పోన్లే. నా యిష్టం" అన్నాడు సింగారం. కొంచెం అవతలగా నించున్న అంబోతుని చూస్తూ.

దీక్షితులి కింక ఏం చెప్పాలో తోచలేదు. సింగారం జేబులోంచి జీడితీసి నావేపు చూశాడు.

"జీడి కావాల్రా సుబ్బులూ"

"అక్కర్లేదు. కానీ నీ యిష్టం. ఇస్తే ఇయ్యి" అంటూనే జీడి అందుకున్నాను నేను. దీక్షితులికి మరీ నోరూరింది—

"జీళ్ళు బాగుంటాయి" అన్నాడు గుటక మిటకరించి.

సరే అపుడు సింగారం యింకో జీడి తీసి "నీ క్కూడా జీడి కావాలా?" అన్నాడు.

"అవునని" తల పంకించాడు దీక్షితులు.

జీళ్ళు తింటూ గోళీకాయలాట సాగించాం. సింగారం నుంచుని ఆట చూస్తున్నాడు. దీక్షితులి గోళీకాయ ఒకసారి సింగారం కాలి దగ్గరకొచ్చి ఆగింది. చిరునవ్వుతో చిద్విలాసంగా ఆ గోళీని కాల్తో తన్నాడు సింగారం.

ఆట మధ్యలో చెడినందుకు దీక్షితులికి వళ్ళు మండిపోయింది. పిడికిళ్ళు బిగించి సింగారంమీద కెళ్ళాడు. "ఎవడ్రా నిన్ను తన్న మన్నది-పెద్ద పానకంలో పుడకలాగ" అన్నాడు.

సింగారం వెకిలిగా యికిలించాడు నా వంక చూసి. "నేను జీడి పెట్టాగా ఆ మాత్రం గోళీ తంతే ఏం?" అన్నాడు.

"పోన్లేరా దీక్షితులూ వదిలెయ్. జీడి పెట్టాడుగా" అన్నా నేను. దీక్షితులు వదిలేశాడు. "జీడి పెట్టావుగానీ లేపోతేనా" అంటూ చూపుడు వేలుతో సింగారం బొజ్జమీద పొడిచాడు. ఆట ఆడేశాం.

ఇళ్ళకి వెళ్ళే సందర్భంలో దీక్షితులు గండుపిల్లిలా మొహం

పెట్టి వీడ్కోలు చెప్పాడు. సింగారం రెండడుగులు వేసి కొండముచ్చులా మొహం పెట్టి - "హాఁ!" అన్నాడు.

కానీ ఆ సాయంత్రం పది జీడి కడ్డీలు తెచ్చాడు సింగారం వాళ్ళ నాన్నకి తెలీకుండా. స్వయంగా దీక్షితుల్ని పలకరించి వియ్యపురాలిజీళ్ళు, బెల్లపుజీళ్ళు కూడా ఇచ్చాడు: చీకటి పడేసరికి ఇద్దరూ చెట్టా పట్టాలేసుకుని తిరిగారు. చూశావూ పంతులూ - పదోఏట వాళ్ళకి పొత్తుకుదిరింది. రోజురోజుకీ వాళ్ళ స్నేహం దృఢతరమైంది. కలసి ఆడుకున్నారు. కలసి చదువుకున్నారు. కష్టం సుఖం చెప్పుకున్నారు. దరిమిలాను వాళ్ళు పెద్దవాళ్ళయ్యారు. ఈ విధంగా ఇద్దరూ కలిసి నాలుగు పుష్కరాలు చూశారు. ఊళ్ళోవాళ్ళకెంతో చిత్రంగా వుండేది వాళ్ళ స్నేహం. దీక్షితులు బీదవాడయినా నోరువిప్పి సింగారాన్ని ఏనాడూ కానీ అడగలేదు. సింగారం కూడా – కావాలా అని అడగడు. తనే తెలుసుకుని డబ్బో దస్కమో సంభారాలో పంపేవాడు ఇంటికి.

"దీక్షితులికి పిత్రుదత్తమైన లోగిలొకటి మిగిలింది. అది వినా పొలం గిలం లేదు. ఆ యింటి వెనుకున్న దోసెటి పెరట్లోనూ దోసకాయలో పొట్లకాయలో కాపించి సంతకి పంపేవాడు. పోతే ఏదో అచ్చెన్నా బుచ్చెన్నా పోట్లాడుకుంటే వాళ్ళ మధ్య దూరి తగవు తీర్చి అయిదో పదో తెచ్చుకునేవాడు. అదీ ఇదీ లేకపోతే రామమందిరంలో కూర్చుని చౌదరికీ నాయుడికీ సలహాలు చెప్పేవాడు. సాయంత్రం మట్టుకు సింగారం గుడివేపు రాగానే, ఇద్దరూ కలసి పొలాలవైపు పోయి లోకాభిరామాయణం మాట్లాడుకునే వారు. సింగారాన్ని ఆకర్షించినది దీక్షితులి బుజావర్తనా, సౌజన్యమూనూ. ఊళ్ళోవాళ్ళుకూడా ఇందుకే అతన్ని గౌరవించేవారు. అతని మాట పాటించేవారు. ఈ విధంగా ఏళ్ళ తరబడి సాగింది వాళ్ళ స్నేహం. ఊళ్ళోవాళ్ళకెంతో చిత్రంగా వుండేది వీళ్ళ ధోరణి...చూశావూ పంతులూ, ఇళ్లూ, వేషభాషలూ, మనస్తత్వాలూ, ఆఖరికి

పెళ్ళాలూ కూడా రోజురోజుకీ మార్చేస్తున్న ఈ పాడు రోజుల్లో వీళ్ళు కేవలం ఇంత సక్రమంగా బొత్తిగా ఇంత కక్షీలేని ప్రేమతో స్నేహితుల్ని మార్చుకోకుండా బతుకుతున్నారంటే చిత్రంగాదూ! ఎంతో స్నేహమయినా, మరీ బొత్తిగా అన్నాళ్ళా! పల్లెత్తు పొల్లుమాట కూడా వాళ్ళ నోటంట దొర్లలేదంటే నమ్ము బంగారయ్యా"

"మంచోళ్ళనోట మంచిమాటరాక యింకేటొస్తదండి బాబయ్యా" అన్నాడు బంగారయ్య చతికిలబడుతూ.

"ఎందుకు రావయ్యా? మనిషిలో వుండే చిత్రమే అది. మంచీ చెడూ కలిస్తేనే మనిషి — ఏడు రంగులు కలిస్తే తెలుపయినట్లు. "అనగనగా ఓ రాజూ రాణీ ఉండేవారూ-వాళ్ళకి కొడుకూ కూతురూ పుట్టారూ-రాజ్యం సుభిక్షంగా వుండేదీ-రోజులు హాయిగా వెళ్ళేవేకానీ యిలా వుండగా ఒక నాడేమయిందంటే—"అవటాని ఎన్ని వేల కథలు చెప్పుకుంటామయ్యా అదంతే! భగవిద్విలాసమే అంత. ఏదో ఓనా డేదో పోటీ జరుగుతుంది. చిన్న అపశ్రుతి పలుకుతుంది ఆ జీవితమనే వీణమీద. ఒక్కొక్కసారి ఆ అపశ్రుతి దిద్దటం జరిగి పాట సాఫీగా సాగిపోతుంది. కానీ— ఏదీ చూశావూ— కానీ ఒక్కొక్కసారి ఆ అపశ్రుతి దిద్దటంలో తీగ తుప్పుక్కున తెగి వూరుకుంటుంది. అప్పుడా వీణ వాయించే ఆసామీకి చిరాకేసి వీణమీద కోపంవచ్చి దాన్ని తోసేస్తే వీణ భగ్నవీణవుతుంది. అయినా ఇదంతా మన కెందుకులే—ఏదో కవులూ గట్రా పుస్తకాల్లో రాసుకేడిసేది—కథ కానిద్దాం... ఒరేయ్ పాలేరబ్బాయి — నీపేరేమిటోగానీ అలా ఎంతసేపు నించుంటావ్—కూచో కూచో—ఆఁ! సరేనయ్యా—ఆ విధంగా రోజులు సాఫీగా జరిగి పోతున్నాయి. ఒకరోజు పొద్దున్నే దీక్షితులు వంటింట్లో కూచుని, కూర తరగడం రూపేణా పెళ్ళానికి వంట సాయం చేస్తున్నాడు. బయటనించి కేక వినపడింది. దీక్షితులి భార్యవెళ్ళి తలుపు తీసింది. ఆ వచ్చిన మనిషి సరాసరి వంటింట్లో జొరబడి పోయాడు.

"ఏమండోయ్. దీచ్చితులుగోరూ—చింగారంగోరు తమర్ని వున్న పళంగా ఒగేసుకు రమ్మన్నారు" అన్నాడు.

"ఏమిట్రా కథా?" అన్నాడు దీక్షితులు ఆశ్చర్యంగా. సింగారం ఎన్నడూ ఈ విధంగా యింటికి కబురంపలేదు. దీక్షితులు భార్యకి తమ స్నేహం రుచించదని అతనికి బాగా తెలుసు. అసలే ఆవిడ గయ్యాళి. కాకి నలుపంటే కాదు తెలుపనే రకం.

ఈ కబురు వినగానే ఆవిడ గయ్యిమంది "అయ్యో హయ్యో నీకేం పోయేకాలం వచ్చిందిరా అంటవెధవా — శూద్రాడివలా వంటింటి మీదికొచ్చి పడిపోతే ఎలాగా! నా మడి మంటి గడ్డలైనట్టే వుంది. నవ్వుతా వేమిట్రా నీ నవ్వు సట్టేట కలవా. ముండవతలకి నడువు రాలుగాయి వెధవా అని, అన్నా! మరీ బరితెగించి పోయారమ్మా!"

కబురు తెచ్చిన తొందర్లో సరాసరి వంటింట్లోకొచ్చేసిన అసిరయ్య నవ్వుకుంటూనే వీధి గుమ్మంలో కెళ్ళాడు. వాడికీధోరణి బాగా అలవాటే.

కంద దుంపల చెక్కుతీసి చెయ్యి కడుక్కొస్తున్న దీక్షితులిగారి మీదికి తిరిగిందావిడ విసురు. "ఇంకేం_దయచెయ్యండి దర్బారుకి. జోడు గుర్రాల బండి బయట కాస్కుంది గావును. వెళ్ళండి వంటా వార్పూ అఖరికి కూర తరగకుండా నేనె చేసుకేడుస్తాను. రవ్వంత జాలిలేదు కదా మనిషికి." అంటూనే దీక్షితులి కంటి ముందరే ఆవిడ పెద్దపెద్ద అంగలేస్తూ వాకిట్లోకి బయల్దేరింది.

దీక్షితులు గోచి సవరించుకుంటూ ఆవిడ వెనకాలే వచ్చాడు. "అవునే! ఒసే! నువ్వుండవే. నేను కనుక్కుంటాగా ఏవిటో, ఏవిట్రా అసిరయ్యా? ఏవిట్రా సంగతి? సరిగ్గా చెప్పి ఏడు" అన్నాడు.

"ఏంటేంటి బాబుగోరూ! బోలెడుండది. నిన్న రేత్రి చింగారం గోరు మామూలుగానే బువ్వ తిని తొంగున్నారంట. మూడు జాము

లప్పుడు కామోసు — ఏడుకొండల యెంకటేస్వరులోరు ఆ పసాన్న కల్లో కాపడి ముందరయ్యగోర్ని యీడ్చి లెంపకాయ కొట్టారటండి. ఆకాడ్నించి "ఎదవా నీకు బుద్ధుందా? నా కొండకొత్తానని మొక్కుకున్నావు గందా. ఎగదొబ్బుదామని ఎత్తేశావుగానీ సంపేత్తా కబడ్దార్. ఇపుడు నెగిచి నాకూడా రారా" అంటా జబ్బగట్టిగా ఒట్టుకుని నిల్దీసినారంటండి. అయ్యగోరు పెద్ద పెద్ద కేకలేసి ఎంటనే తెలివి తెచ్చుకుని, మమ్మల్నందర్నీ లేపి కల సెప్పి. ఎంటనే కాళ్ళూ మొగం కడుక్కుని రేపే కొండకొత్తానని సామికి దణ్ణవెట్టారండి. పొద్దు పొడిచేవరకూ మా కోరికీ కంటిమీది కునుకు నేదండి. ఆ ఎంకన్నమాత్తెం గురించి ఊసులాడుకుంటూ కూకున్నామండి, అదీ సంగతి—అయ్యగోరు ఇయ్యాల్నే ఉప్పుడు కొండకి బయల్దేరినారండి. అంతా అరిజంటు." అంటూ ఒగిర్చి, "అమ్మా కూసిని మంచీలొయ్యండి. చల్లని తల్లి." అన్నాడు అసిరయ్య.

"దీక్షితులు భార్య పూర్తిగా చల్లబడి పోయింది. "పరగడుపున మంచినీళ్ళివిట్రా వెర్రి వెధవ!" అంటూ లోపలికెళ్ళి అన్నంవార్చిన వేడి గంజిలో కొంచెం ఉప్పూ, మజ్జిగా వేసి తెచ్చింది. ఈ లోగా దీక్షితులు నీర్కావిపంచె కట్టి, విభూది తీర్చిదిద్ది, అంగవస్త్రం కప్పుకుని, పంచాంగం చంక పెట్టుకుని కిర్రు చెప్పులు తొడిగి బయలుదేరాడు సింగారం ఇంటికి.

ఎకాయెకిని సింగారం ఇంటికి చేరేసరికి. గుమ్మంలో రెండెడ్ల బండి పూన్చి సిద్ధంగా ఉంది. సామాన్లు సర్దేశారు బండిలో. సింగారం, అతని పెళ్ళాం, ఆవిడ ముసలితల్లీ ముగ్గురూ పసుపు బట్టలు కట్టుకున్నారు. సింగారం పట్టెవర్ధనాలు తీర్చి దిద్దారు. దుకాణం నౌకరు గుమ్మంలో నించున్నాడు చేతులు కట్టుకుని. ఇరుగూ పొరుగులు సింగారం భార్యచేతికి వాళ్ళ వాళ్ళ మొక్కుబడులూ అదీ తెచ్చిస్తున్నారు. కొందరు తిరుపతి పటాలూ పటిక బెల్లం తెమ్మని డబ్బు లిస్తున్నారు.

"దీక్షితులిని చూడగానే సింగారం పరమానందభరితుడు అయిపోయాడు. "రావయ్యా! రా! నీ కోసమే ఆగాను. ముహూర్తం మించిపోతోంది. రైలుకి వేళయిపోతోంది. మరేం లేదు, నీతో ఒక్క ముక్క-ఒక్క-విన్నపం-ఒక్క ప్రార్థన చెప్పుకోవాలి. రెండు ముక్కల్లో చెప్పేస్తా. నా గదిలోకి రా...ఒరేయ్! అసిరీ సామాన్లన్నీ బండిలో పెట్టరా. పెరటి తలుపులూ అవీ కూడా చూసిరా," అని హెచ్చరిస్తూ దీక్షితులు చెయ్యి పట్టుకుని లోపలికి పిలుచుకు వెళ్ళాడు.

లోపల దీక్షితులిని కుర్చీలో కూచోపెట్టి మొదటి రాత్రి తనకి వచ్చిన కల వైనం తెలియచెప్పి, ప్రయాణం సంగతి వివరించాడు.

"సరే ఇంక అసలు సంగతి చెప్పవయ్యా" అన్నాడు దీక్షితులు.

సింగారం తటాలున దీక్షితులు రెండు చేతుల్నీ పట్టుకున్నాడు. "దీక్షితులూ! ఇవి చేతులు కావు కాళ్ళు అనుకో. మన ఏభై ఏళ్ళ స్నేహం గుర్తుకు తెచ్చుకో. నేను నీకు చేసిన ఉపకారాలు అన్నిటికీ బదులుగా ఇవాళ నువ్వు నాకు ఒక్క సాయం చేయాలని నా ప్రార్థన. ఆ సహాయం చేస్తావనే నమ్మకంతోనే నేను నీకు ఈ జేబు గడియారం బహుమానం చేస్తున్నా. నీకు ఎప్పటినుంచో దానిమీద మనసుందని నాకు తెలుసు. ఇదేకాదు. నేను తిరిగి వచ్చేవరకూ-మా యింటి పాడి ఆవు మా లక్ష్మిని తోలుకెళ్ళి పాడి కమ్మగా భోంచెయ్యి, మేత పాలేరుతెచ్చి పెడతాడు మన స్నేహం అంతా..." అంటూ మళ్ళా మొదలుపెట్టాడు.

దీక్షితులు ఉబ్బి తబ్బిబ్బులయిపోయాడు.. సింగారం ప్రేమకి. అతనికి కూడా ప్రేమ పెల్లుబికింది. "సింగారం! చెప్పరాదుటోయ్! నీ కన్న నాక్కావలసినవాళ్ళు ఎవరున్నారుచెప్పు? నీ మాట నేను త్రోసి రాజంటానా...నా ప్రాణం అర్పించినా నీ ఋణం తీర్చుకోగలనోయ్!... చెప్పు సంగతి" అన్నాడు.

సింగారం కంట నీరెట్టుకున్నాడు. "నాకు తెలుసు దీక్షితులూ మన స్నేహం వృథాకాదని. నాకు తెలుసు. కాని ఈ పని కష్టమైనది. ఇది నువ్వే చెయ్యగలవు. నువ్వే చెయ్యాలి. వాగ్దానం చెయ్యి" అన్నాడు.

దీక్షితులికి ఓర్పు తగ్గిపోయింది. ఆరాటం ఎక్కువైంది. గాయత్రి సాక్షిగా చేస్తాను అని ప్రమాణం చేశాడు. అయినా సింగారం ఉపోద్ఘాతం పునః పునః వర్ణించాడు. "చంపక చెప్పవయ్యా. నే చేస్తానన్నాగా" అన్నాడు దీక్షితులు.

సింగారం రెండు క్షణాలు ఆగి, నిశ్చలంగా క్షితులి కళ్ళలోకి పరీక్షగా చూసి చెప్పేశాడు. "ఏంలేదు. నేను తిరపతినించి తిరిగి వచ్చే వరకూ నా ప్రాణతుల్యమూ, నా బిడ్డవంటిదీ అయిన "టైగర్"ని నీ కళ్ళలో వత్తులు పెట్టుకు కాపాడాలి. ఈ భూ ప్రపంచంలో నా పరోక్షాన దాన్ని పాలించి రక్షించేవాళ్ళు ఇంకెవ్వరూ లేరు. టైగర్ ఎంతో పెంకిది. కాస్త అజాగ్రత్తగా ఉంటే అది ఓ అఘాయిత్యప్పనులు చేసి ప్రాణంమీదికి తెచ్చు కుంటుంది. నీకు తెలిందేముంది" అన్నాడు.

దీక్షితులికి మతిపోయింది. తల గిఱ్ఱున తిరిగింది.

కథ వింటున్న జనం పెళ్ళున నవ్వారు. "వీడిల్లు బంగారంగానూ. ఇదిటయ్యా వీడు అడిగింది?– ఇంత గొడవా చేస్తే?" అన్నాడు పంతులు గారు.

"అదిగో సరిగ్గా ఆ ముక్కే దీక్షితులు అనుకున్నాడు——సింగారం కోరిక వినగానే అతనికి ప్రాణం ఉసూరు మనిపించింది. అవమానించ బడ్డట్లయింది. సింగారం కోరబోయేది అదెంత పెద్ద కోరికో అని అంచ నాలు వేసుకున్నాడు. శిబి దధిచి బలి కర్ణుడూ మొదలయినవాళ్ళకు మల్లె తనుకూడా మహోత్యాగం చేసే అవకాశం లభిస్తుందని ఉవ్విళ్ళూరి

పోయాడు. చివరికి "కుక్కని పెంచు వెధవాయా!" అని అతను అడిగే సరికి దీక్షితుల ముఖం పాలిపోయింది. నోట మాట రాలేదు. కళ్ళు తేలేశాడు.

దీక్షితులు జావగారి పోయిన విధం చూసి, సింగారం శత విధాల శంగారుపడి, గబగబా దీక్షితుల్ని అపార్థం చేసుకోడానికి ఉపక్ర మించాడు—"హా! మిత్రమా, ఈ ముద్దు చెల్లింపవా" అంటూ.

దీక్షితులు బుద్ధిమంతుడు. పరేంగితజ్ఞుడు. అందువల్ల తక్షణం చిరు నవ్వుతో సింగారాన్నూరడించాడు. "నీ ఇల్లు బంగారంగానూ ఇదిటయ్యా నువ్వడిగింది! ఏం పెద్ద కోరికో అనుకున్నాను. చేస్తానుగానీ నా మాట కొంచెం విను. ఈ కుక్కని ప్రేమించేవాళ్ళు యీ లోకంలో నువ్వుతప్ప, నేను మినహా, ఇంకెవ్వరూ లేరు. దీన్నిచూస్తే మండిపడే వాళ్ళలో మొదటిది నా పెళ్ళాం. బద్ధవైరం వాళ్ళిద్దరికీ. ఇప్పుడు నేను ఈ "టైగర్"ని వెంటేసుకెడ్తే నాకు మా యింట్లో తీర్థంచుక్క పుట్టదు. కానీ సింగారం— నీ కోరిక నేను తప్పకుండా చెల్లిస్తాను. ఒకేమాట, ఒకే పత్ని - ఒకే బాణం అన్నారు. అదీగాక శత్రుని మిత్రుడు నీకు శత్రువైనట్లే మిత్రుని మిత్రుడు నీకు మిత్రుడే అని కూడా అన్నారు. సింగారం, ధైర్యంగా వుండు. టైగర్‌ని నేను కాపాడ్తాను. నువ్వుమాత్రం తొరగా రా. అంత వరకూ నేను నిద్రహారాల్లేకుండా దీన్ని కనిపెట్టుకుంటా. నువ్వు నిశ్చింతగా వోయిరా," అంటూ దీర్ఘోపన్యాసం చేశాడు. కృతజ్ఞతా, జేబు గడియారం, టైగర్, దాంతోపాటు తన హృదయం అప్పగించాడు సింగారం దీక్షి తులికి. ఇద్దరూ గుమ్మంలో కొచ్చారు. దీక్షితులి కింక అక్కడుంటానికి మనసొప్పలేదు. టైగర్ నెలా కాపాడాలో మళ్ళా మళ్ళా చెప్తూ సందు మొగ దాకా వెళ్ళాడు సింగారం.

"సరే నే ఉంటా సింగారం - క్షేమానపోయి, లాభాన రా. ఏడు కొండలవాడికి నా దండా లందచెయ్యి" అన్నాడు దీక్షితులు. దమయంతిని

వీడిపోయే నలుడిలాగా, చంటిపిల్లని పొరుగింటావిడకి అప్పగించి సినిమా కెడుతున్న తొలిచూలు బాలింతరాల్లాగా తిరిగి తిరిగి టైగర్ వంక చూస్తూ సింగారం బరువెక్కిన గుండెల్తో తన యింటిముందున్న బండివేపెళ్ళాడు— చెమ్మగిల్లిన కళ్ళని తుడుచుకుంటూ.

దీక్షితులు టైగర్ని తీసుకుని ఇంటివేపు బయల్దేరాడు. ఇక దీక్షితులి జీవితంలో దుర్దశ ప్రారంభించిందయ్యా. ఇంటికి నడుస్తున్నాడు కానీ, మనస్సు పరిపరివిధాల పోయింది టైగర్ కూడా శాయశక్తులా అతన్ని పరిపరి విధాలుగా లాగుతోంది. అడ్డమైన ప్రతి ఊరకుక్కనీ పలకరించడం, ఆ తరవాత కంయ్ బొంయ్మని తాండవమాడిపోడం, దీక్షితులు దాన్ని అదుపు చెయ్యలేక తిప్పలు పడడం - ఈ భాగోతంచూసి జనం విరగబడి నవ్వడం. ఇంకోటి చూశావూ - ఆ ఊరకుక్కలున్నాయే అవి లోకువ కట్టేశాయి. "టైగర్"ని దీక్షితులు ఎలాగా వదలడూ అన్న ధీమాతో అవి మరీ పేట్రేగిపోయి బంధుమిత్ర బలగంతో సహా మొరుగుతూ పది గజాల దూరంలో వెంబడించాయి. ఒక చిన్నసైజు రాజుగారూ పరివారమూ ఊరేగినంత వైభవంగా జరిగింది ఆ దృశ్యం. నాలుగు వీధులూ తిరిగేసరికి కుక్కలూ, జనం కూడా విసుగెత్తి ఎవరి పనులమీద వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు. మొత్తానికి దీక్షితులు కొంపకి చేరేసరికి గుడ్లు గూట్లో కొచ్చాయంటే నమ్ము.

"హరిశ్చంద్రు డంతటివాడికి కష్టాలొచ్చాయి. వసుదేవుడు స్వయంగా గాడిదకాళ్ళు పట్టుకొన్నాడు. దీక్షితులు, సింగారంపట్ల ప్రేమ కొద్దీ, మిత్రధర్మం దృష్ట్యా, ఓ పాడుకుక్కని పట్టుకుని ఊరేగాడు" అని తన్ను తానే ఓదార్చుకుంటూ ఇల్లు చేరాడు దీక్షితులు.

ఆసరికే దీక్షితులు భార్యకి, ఊళ్ళో ప్రజ అంచీలమీద కబురందించేశారు - దీక్షితులుగారు ఊరకుక్కలవెంట ఊరేగుతున్నారని.

తెనాలి రామకృష్ణుడు పాలూ పెరుగూ కలిపి జమిలిగా తాగిపారేసిన సందర్భంలో కోపంవచ్చి కాళిక పెట్టిన పోజులో, రౌద్రరూపిణియై గుమ్మంలో నుంచుంది దీక్షితులు భార్య.

రాగానే పతిదేవుడికి స్వాగతం చెప్పింది.

"అయ్యో! హయ్యో! నా బ్రహ్మణీకం బొగ్గులవా! ఈ పాడు కుక్క మీ కెక్కడ దాపరించిందండీ. ఇదేం బుద్ధొచ్చిపడిందండి మీకూ. హవ్వ ఎవరన్నా చూస్తే చెప్పుతీసి మరీ కొట్టి మరీ వెలివేస్తారండీ. ఆ వెధవ చెప్పు - మీరు దాన్ని తేనూనా!"

దీక్షితులు అనుకున్నంతా అయింది. కానీ రోటిలో తలదూర్చి రోకటి పోటుకి వెరవనేల? అంవటా అని ధైర్యం చిక్కబట్టుకుని కొద్దిగా సకిలించి ఏదో చెప్తూ మెట్లెక్కబోయాడు.

సరిగ్గా సమయం చూసి ఆ యొక్క టైగర్ విజృంభించింది ఆవిడ మీదికి బొంయ్ మంటూ.

దీక్షితులు గొలుసు బిగించిపట్టి కిందికి దిగిపోయాడు.

ఆవిడ ఈమాటు భర్తమీదా టైగర్ మీదా ద్విగుణీకృతమైన కోపంతో దుమ్మెత్తిపోసింది. "ఆ వల్లకాట్లో కుక్కని వాడి ఎదాన కొట్టి రండి. నేను మాలకూడు తినలేను. కాదు కావాలీ అంటే అదీ మీరూ ఈ ఇంట్లో కాపురం చెయ్యండి. నేను మా అన్నయ్యగారింటికి వెళ్ళిపోతాను." అంటూనే ఏడుస్తూ భళ్ళున తలుపుమూసి లోపలికి పోయింది. ఇంతసేపూ మొరుగుతున్న టైగరు ఆపి, మెట్లమీద పడుకుని విశ్రాంతి తీసుకోడానికి ఉపక్రమించింది.

దీక్షితులికి కంట నీరు తిరిగింది. ఉసూరుమంటూ దాని పక్కనే కూర్చున్నాడు. పది గంటలైంది. ఆకలివేసింది. ఇంటోకెళ్ళే దోవ కన బడటంలేదు.

"ఛీ—ఈ వెధవకుక్క...." అనుకుంటూనే నాలిక కరచుకున్నాడు. తుళ్ళిపడ్డాడు. టైగర్ ఏదీ? తను పరాగ్గా వుంటే తప్పించుకు పోయింది. లేచి అటూ ఇటూ చూశాడు. పెరటివేపు వెళ్ళాడు.

హరహర అంటూ నెత్తి కొట్టుకున్నాడు. తను పెంచిన కూర మొక్కల్నీ, పూలమొక్కల్నీ కొత్తిమీరనీ నాశనం చెయ్యడం పూర్తి చేసింది టైగర్.

ఆలోచన మెరిసి కిటికీలోంచి లోపలికి చూశాడు. తన భార్య వీధి తలుపు చిల్లులోంచి బయటికి చూస్తోంది తనకోసం కాబోలు!

ఇపుడు వెనక్కొచ్చి పెరట్లో జరిగిన ఘోరం చూస్తే తనకి పుట్ట గతులుండవు. పై ప్రాణాలు పైన పోయాయి. గబుక్కున టైగర్ గొలుసు పట్టుకుని బరబర ఈడ్చుకుంటూ రోడ్డునపడి నడక సాగించాడు.

సంత రోడ్డుదాటి కాలవగట్టు చేరేసరికి పొరుగూరునించి వచ్చే నావ రేవు చేరింది. పక్క ఊరిలో ఉంటున్న దీక్షితులి దూరపు చుట్టం గున్నయ్య నావ దిగాడు సంచీ, ఓ కూరల బుట్టా పట్టుకుని—

"ఓహో బావగారు! ఏవిషి ఏవిషీ. ఆడబోయిన తీర్థం ఎదు రయింది. వెదకబోయిన తీగ కాలికి తగిలింది. షికారుగా వచ్చారు కామోసు. అయినా యిదేమిషండీ. కుక్కని వెంటబెట్టుకొని తిరుగు తున్నారు? అక్కగారు కులాసేనా?" అంటూ లక్ష చదివాడు.

దీక్షితులు జవాబివ్వలేదు. బిక్క మొహంలో చలనంలేదు.

గున్నయ్య విస్తుబోయాడు.

"ఏవిషండీ బావగారు! మాట్లాడరు. అంతా క్షేమమేనా?" అన్నాడు కంగారుగా.

"ఆఁ! క్షేమమే" అన్నాడు దీక్షితులు నీరసంగా.

"మరయితే నే ఒచ్చిన పని చెబుతా వినండి. ఇహ చల్లకొచ్చి ముంత దాచనేల! మరేమీలేదు—మా పొరుగింటి శాస్త్రుర్లుతో తగాయిదా ముదిరింది పెరటిగోడ విషయమై. దావా పడేశాను. రేపు కోర్టులో హాజరు కమ్మన్నారు. తవఁరి అనుమతి లేకుండా సాక్షిగా వేశాను. మరోలా అనుకోకుండా ... అయినా ఇంటికి దయచేయండి, వివరాలు చెబుతాను. మాంచి నవనవలాడే వంకాయలూ అవికూడా తెచ్చాను."

దీక్షితులు కొంచెం కంగారుపడ్డాడు. "కాదులే గున్నయ్యా ఇంటికి వద్దు. ఆవిడ విశ్వరూపం ఎత్తి వుంది. ఈ పళాన వచ్చేస్తా తిరుగు నావకి పోదాం" అన్నాడు.

గున్నయ్య బ్రహ్మానందపడిపోయాడు. "బావగారి కేవిఁదయ ఏవిఁదయా! అల్లాగే కానీండి. నేను అనుకున్నాన్సమ్మండీ! తమరు నా మాట కాదనరని ..ఆఁ... తిరుగునావ మధ్యాహ్నం రెండు ఘంటలకి బయలుదేరుతుంది.... అంతవరకూ" అంటూ నసిగాడు.

"ఏం లేదు. అలా సంతవేపు పోయి నాలుగు ఫలాలు తిని మళ్ళా వచ్చి ఇక్కడే పడుందాం—అన్నట్టు గున్నయ్యా ఈ కుక్క ఉంది చూశావు—దీన్ని ఓ మిత్రుడప్పగించి తిరుపతెళ్ళాడు. అతను వచ్చేవరకూ దీన్ని కంట్లో గుడ్డులా కాపాడాల్సిన బాధ్యత నామీద ఉంది. మరి — నేను నీతోవస్తే దీన్ని వెంటబెట్టుకెళ్ళాలి మనం"

"ఎంత మాటెంత మాట! అవశ్యం అలాగే చేద్దాం. మరోటి బావగారూ తమరి శ్రమ ఊరికే ఉంచుకోను — ఇదుగో — ఇది చిల్లర ఖర్చులకి ఉంచండి-అందాకా..." అన్నాడు గున్నయ్య రొంటినుంచి రెండు పదులు తీసిస్తూ.

రెండుగంటలకి నావవాడి కాళ్ళావేళ్ళా ప్రాధేయపడి కుక్కా, దీక్షి

తులూ, గున్నయ్యా నావ ఎక్కారు. కబుర్లమీద దీక్షితులు "అసలు ఎందు కయ్యా మీకూ మీకూ పోట్లాట?" అన్నాడు.

"అఁ బావుంది. అది లేకపోతే మా గొప్పేముంది" అన్నాడు గున్నయ్య నవ్వుతూ.

సరే సాయంకాలానికి గున్నయ్యా ఊరు చేరారు. కుక్కకి జాగ్ర త్తగా నీళ్ళుపోసి పాలు అన్నంపెట్టి బుజగించి బబ్బోబెట్టాడు దీక్షితులు.

ఆ రాత్రి టైగర్ పెట్టిన పోరుకి దీక్షితులు పడిన యాతన ఇద్దరికే తెలుసు. ఒకడు దీక్షితులు-రెండోవాడు పరమాత్ముడూనూ.

ఆ ఊళ్ళో కుక్కలన్నీ ఆరాత్రి దీక్షితులు మంచం దగ్గర జాగారం చేశాయి టైగర్ ఆగమనంపట్ల నిరసన ప్రకటిస్తూ. చామాలమ్మ జాతర కూడా అంత సందడిగా ఉండి ఉండదు. ఏ కుక్క ఏ క్షణాన మీదపడి కరుస్తుందో అని దీక్షితులు ప్రాణాలుగ్గపట్టు కూర్చున్నాడు.

చాలీచాలని జీతంతో యాతనపడే గుమాస్తాపాలిట ఒకటో తారీఖు వచ్చినంత ఆలస్యంగా తెల్లవారింది దీక్షితులకి. స్నానం సంధ్యా కానిచ్చు కుందికి కాలవకి వెళ్ళాడు. దీక్షితులు టైగర్ని వీధి అరుగుమీద స్థంభానికి కట్టి మరీ వెళ్ళాడు. కానీ తిరిగి వచ్చేసరికి టైగర్ అక్కడలేదు. ఉట్టి గొలుసుంది. గుండె గుభేలుమంది.

ఒక్కమాటుగా లోపలకి పరిగెత్తాడు. "టైగర్! గున్నయ్యేదీ! గున్నయ్యా టైగర్ ఏడీ?" అంటూ.

సరాసరి పెరట్లోకెళ్ళేసరికి టైగర్ గదమాయించి మొరుగుతోంది పక్కింటి పెరట్లో.

తగాయిదా ఉన్న గోడకానుకుని వినోదం చూస్తున్నాడు గున్నయ్య.

"రండి బాపగారు! రండి! త్వరగా" అన్నాడు. దీక్షితులు గోడదగ్గరకువెళ్ళి ఆ వెంపు చూశాడు.

చూడచక్కటి దృశ్యం గోచరమైంది పక్క పెరట్లో.

పొరుగింటి శాస్త్రుల్లుగారికీ, టైగర్‌కి అత్యున్నత స్థాయిలో తీవ్రతమ సంఘర్షణ జరుగుతోంది.

సంధ్యావందనం ముగించుకుని, నీళ్ళు తులసికోటలోపోసి లోపలికి వెళ్ళబోతున్నారు శాస్త్రిర్లుగారు. టైగర్ చివరివిషయంలో శాస్త్రిలుగారితో ఏకీభవించలేకపోయింది. – ఆయన దారికడ్డుగా కూర్చుంది.

గావంచా కట్టుకుని, చేతిలో పంచపాత్ర పట్టుకుని ధుమధుమలాడి పోతున్నారు ఆయన. టైగర్ జోరుగా మొరుగుతోంది.

గోడపతల, తన శత్రువు గున్నయ్యా; టైగర్ యజమాని దీక్షితులూ నించుని తనని చూడడం గమనించిన శాస్త్రుర్లు గంగవెర్రులెత్తి పోయాడు. టైగర్‌ని దుమ్మెత్తిపోశాడు.

"ఛీ – ఛీ! వెధవకుక్కా – అడ్డులే....డొక్క వాలికలు చేసేస్తా నేనే మనుకుంటున్నావో ఏవిటో – భడవా...ఎవడో వెధవ ఉసికొల్పితే, వాడి ఉచ్ఛిష్టం కతికి, నామీద పడతావ్లా...వాడికి బుద్ధిలేకపోతే నీకన్నా ఉండొద్దూ...లేవ్వేం...ఇదుగో, చెబుతున్నాను కోపం వస్తే నేను మనిషిని గాను, ముప్పతిప్పలూ పెట్టి మూడు చెరువుల నీళ్ళు తాగించేస్తా కబడ్దార్. –మరి చూస్కో నా తడాఖా" అంటూ.

టైగర్ ఒక్క క్షణం, వేదాంతిలా ముఖంపెట్టి తలపక్కకి వంచి శాస్త్రిల్ని చూసింది. మొరగడం ఆపి వెంటనే విజృంభించింది మళ్ళీ. మొరుగుతూ ఒక్కడుగు ముందుకు వేసేసరికి శాస్త్రి కంగారు పడిపోయాడు. "అయ్! అయ్! వెధవా అట్టె ఆగు – అడుగు ముందరికి వేశావా చంపేస్తా__ఈ చెంబుతో కొడతా–" అన్నాడు.

"పిన్నిగారూ ఒళ్ళు నిప్పురవ్వేడతారూ?" అంటూ వచ్చిన పక్కింటి పూర్వసువాసిని రాజమ్మ కొయ్యబారిపోయింది-శాస్త్రి మాటలు వినగానే.

ఆవిడ మొహం చెక్కు తీసిన కందగడ్డలా అయిపోయింది. "ఔరా హౌరా ఎంత మాటన్నావు!" అంటూ విజృంభించింది.

గంభీరమైన ఆ గొంతు వినగానే టైగర్ బెదిరిపోయి శాస్త్రి వైపు రెండడుగులేసింది.

టైగర్ కరవడాని కొస్తోందన్న దురభిప్రాయంతో శాస్త్రి "హు" అని గర్జించాడు.

"నీకేం పోగాలం వచ్చిందయ్యా, చెట్టంత మొగాడివి. నా మీద అలా విరుచుకుపోతావ్-ఛీ" అంటూ తిరిగి పోయిందావిడ.

ఈలోగానే శాస్త్రి "హుం!" అని ఇంకోమాటు గర్జించాడు. టైగర్ శాస్త్రిని పూర్తిగా అపార్థం చేసుకుంది. పైగా వెనకనించి రాజమ్మగారు "ఛీ" అంది. పౌరుషంతో ముందుకు లంఘించింది టైగర్.

శాస్త్రి పంచపాత్ర పారవేశాడు. బారుమంటూ పిట్టగోడ ఎక్కి ఊడిన గోచీ లెక్కచేయకుండా అవతల రోడ్డుమీదకిదూకి పరుగు లంకించుకున్నాడు.

మురిడేలు, కమ్మలూ తగిలించుకుని, నల్లకోటు వేసుకుని, వెండి పొన్ను కర్ర పట్టుకుని, చెమికీచెడావులు తొడిగి, విలాసంగా కులుకుతూ, హొయలుతో, చిరునవ్వుతో మీసాలు మెలేసుకుంటూ, నీళ్ళు పట్టికెడుతున్న సాతాని పిల్లవంక తళుకులు విసురుతూ ఠీవిగా నడుస్తూ వస్తున్న నాయుడ్ని సరాసరి ఢీకొన్నాడు శాస్త్రి-ఇద్దరూ రోడ్డుమీద పడ్డారు.

నాయుడు తటాలున లేచిపోయాడు. శాస్త్రిని తిట్టడానిక్కూడా పైములేదు. దుమ్ము దులుపుకుని. సాతాని పిల్లని మాలీసు చెయ్యడానికి

తిరిగి ఠీవితో నడక సాగించాడు. అయిదా రడుగులు వేసేలోగా, అపుడే గోడ దాటిన టైగర్ నాయుడి నల్లకోటు చూసి ముచ్చటపడి, అతని మీదకి లంఘించింది. నాయుడు బెంబేలెత్తి పోయాడు. దెబ్బతో, పొన్నుకర్రా ఠీవి పగయిరా వదిలేసి కాలికి బుద్ధిచెప్పి సరాసరి చౌదరిగారి పెద్దరుగెక్కి పోయాడు. ఆ కంగారులో అతడు అరుగుమీద ఉంచుకున్న అరటిపండు తొక్కని చూసుకోక పోవడంవల్ల దానిమీద కాలువేసినవాడై, ఆ సమయానికి తరుముతూ అరుగు కిందికి వచ్చి వున్న టైగర్ మీదే పడ్డాడు. టైగర్ కంయ్యోమంటూ నాయుడిమీద మోజు తగ్గిపోయి అప్పటికి లేచి పరిగెత్తుతున్న శాస్త్రిని వెంబడించింది. త్రుటిలో శాస్త్రిమీద పడి పిక్కమీద తేలిగ్గా కాటేసింది.

శాస్త్రి లబోదిబోమన్నాడు రక్తం చూసుకొని.

ఈలోగా దీక్షితులు పరిగెత్తుకువచ్చి, టైగర్ని పట్టుకుని దాని మెడకి గొలుసుకట్టి గబగబా కొంప జేరాడు. గున్నయ్యకి కాటు విషయం తెలీగానే గుండె గుభేలుమంది.

"ఏమయ్యా! దీక్షితులూ - కుక్కని మనమే ఉసికొలిపామని శాస్త్రి మనమీద క్రిమినల్ దావా పడెయ్యడు కదా!" అన్నాడు.

"ఏం ఖర్మమో ఏమిటోనయ్యా, నా ప్రాణాని కొచ్చిందంతా, నాకు పిచ్చెత్తుతోంది" అన్నాడు దీక్షితులు.

టైగర్ ప్రక్కగదిలో మొరిగింది. ఇద్దరూ ఒక్కమాటు పరిగెత్తారు. గున్నయ్య పట్నంనించి తెచ్చుకున్న పట్టుతలగడాతో హోరాహోరీ పోట్లాడి, ఆ దిండుని తునకలుచేసి అప్పుడే విజయ గర్జన చేస్తోంది టైగర్.

దవ్వబిళ్ళల్లాంటి ఆరు కరుకు రూపాయలుపోసి తెచ్చిన పట్టు తలగడా నాశనం అయిపోవడం చూడగానే గున్నయ్య వీరావేశం ఎత్తిపోయాడు.

"నీ కుక్క నాశనం అయిపోనూ : నీ పిండం పిల్లులు తినా! నా కర్మకాలి నిన్నెందుకు తెచ్చుకున్నానయ్యా సాక్ష్యానికి! డబ్బిచ్చి తద్దినం తెచ్చుకున్నట్టూ.... నాదీ వెధవబుద్ధి. హాఁ!" అంటూ నెత్తికొట్టుకున్నాడు గున్నయ్య "అక్కడితో ఆగలేక టైగర్ మీద కురికాడు. వెధవ కుక్కా, నా దిండు నీ ఎవాన పెట్టుకుంటావా" అంటూ.

సంప్రదాయం దృష్ట్యా ఏదో మాట వరసకి కొంచెం మొరిగి గున్నయ్య పిక్కపట్టుకుంది టైగర్. దీక్షితులు తాత్కాలిక స్వంతదారుని ధీమాతో రంగభూమి కురికాడు. "టైగర్! దా! దా!" అంటూనే దాన్ని పీక పట్టుకోబోయి తొందర్లో తోకపట్టుకున్నాడు.

వెంటనే టైగర్ తన వంతుగా దీక్షితులి చెయ్యట్టుకుంది.

సద్బ్రాహ్మణు లిద్దరూ పెంకు లెగిరిపోయేట్టు గావుకేకలు పెట్టారు. గున్నయ్య భార్య వంటింటిలోంచి పరిగెట్టుకొచ్చింది పోపు గరిటెతో సహా. "హయ్యో! నేనేం చేతునమ్మా- నా మొగుణ్ణి మాయదారి కుక్క కరచిం దర్రోయ్! హయ్యో దేవుడోయ్" అంటూ అందుకుంది.

టైగర్ బెంబేలెత్తిపోయింది. ఆవిడమీద కొచ్చింది. తక్షణం ఆవిడ జాగ్రత్తపడి, ఎర్రగా కాలి, మరుగుతూన్న నూనెతో వున్న ఆ యొక్క పోపుగరిటెతో టైగర్ పొట్టమీద కొట్టింది,

టైగర్ హృదయ విదారకంగా ఒక్క కేకపెట్టి వీధివైపు పరిగెత్తింది—"ఓ యజమానీ! నువ్వు నన్ను వదలబట్టిగదా — నేను ఇన్ని హింసలపాలయ్యాను!" అని.

కుక్క కరచిన నెప్పికన్నా, ఈ అరుపువిని, టైగర్ బాధ ఊహించు కున్నాడు దీక్షితులు. ఇది తెలిస్తే తన మిత్రుడు సింగారం పడేబాధ, తలపుకి తెచ్చుకునేసరికి దీక్షితులికి కడుపు తరుక్కుపోయింది.

"టైగర్! నేనుండగా నీకు భయంలేదు. తొందరపడకు — ఆగు— నే రక్షిస్తా" అంటూ అతను వీధిలోకి పరిగెత్తాడు.

వీధిలో ఇంటిముందు పాతికమంది కర్రలూ కత్తులూ పట్టుకుని రణం తొక్కేస్తున్నారు.

నల్లకోటు నాయుడూ, అంగోస్త్రంతో శాస్త్రిలూ శివమెత్తి ఆడి పోతున్నారు. గున్నయ్య పొరుగూరినించి దెయ్యాలమారి గాణ్ణి తెచ్చి, వాడి కుక్కచేత తన శత్రువుల్ని కరిపించేస్తున్నాడన్న వార్త ఊళ్ళో అపుడే పొక్కిపోయినందువల్ల రకరకాల పార్టీల వాళ్ళు, నాయుడి కమత గాళ్ళు, శాస్త్రి చుట్ట పక్కాలూ, సందు దొరికితే సరదాకి కొట్టేవాళ్లూ, రక రకాల జనాభా, ఒక కనిస్టేబుపూ తయారయ్యారు.

గంగవెర్రులెత్తిపోయిన టైగర్, జనంమీద పడింది. అందిన వాడికి తలో ఇంజక్షనూ ఇచ్చింది.

దీక్షితులు ఆ గగ్గోలులో, తొక్కిడిలో టైగర్‌ని పట్టుకుందుకి ప్రయత్నించాడే కానీ వల్లకాలేదు.

ఐదు నిముషాల్లో జనం నిలవొక్కుకుని చిన్న వలయంగా ఏర్పడ్డారు.

మరణించిన టైగర్ మధ్య పడివుంది.

చితక పొడిచేశారు దాన్ని. "పిచ్చి కుక్క"ని చంపినందుకు జనం "హమ్మయ్య" అనుకున్నారు.

పారిపోయి దూరంనించి చూసిన దీక్షితులు రెండు కన్నీటి బొట్లు విడిచాడు—మిత్రుడు సింగారాన్ని తలచుకొని.

ఊడిగాడు వచ్చి కుక్కని ఈడ్చుకుపోయాడు.

దీక్షితులు బరువెక్కిన హృదయంతో పడవలరేవు చేరి నావ

ఎక్కాడు. గున్నయ్య పరుగు పరుగున ఒగరుస్తూ వచ్చి, బయలుదేరిన నావని ఆపి, చెడామడా తిట్టాడు దీక్షితుల్ని. "నీమూలాన నా కొట్టుదావా తగలడింది శనివెధవా. దయచెయ్యి-నాకు చేసింది చాలుకానీ నా డబ్బు నాకిలా తగలెయ్!" అంటూ దీక్షితులు రొంటిన ఉన్న పందొమ్మిది రూపాయల ఆరణాలనీ ఊడలాక్కుని నావ దిగాడు.

"అన్నట్టు నా గడియారం! నా గడియారం గున్నయ్యా!" అన్నాడు దీక్షితులు.

"నీ గడియారం రోడ్డుమీద పడి జనం కాళ్ళ కిందపడి చితికి పోయింది. ఈడిగాడు పట్టుకుపోయాడు. వెళ్ళి తెచ్చుకో" అంటూ వెళ్ళి పోయాడు గున్నయ్య.

కుక్కనీ, గడియారాన్నీ, మంచిపేరునీ, స్నేహాన్నీ పోగొట్టు కున్నందుకు ఏకధారగా ఏడ్చాడు దీక్షితులు.

సాయంత్రానికి ఇల్లు చేరాడు.

మొగుడి వాటం, తీరూ చూసి అప్పటికే బెంగటిల్లిపోయిన అతని భార్య భోరున ఏడ్చి ఉపచర్యచేసి, దాహం ఇచ్చి పడుకోబెట్టి విసురుతూ చెడామడా తిట్టింది-తనని ఇలా రాసిరంపాన పెడుతున్నందుకు.

బెదిరిపోయిన దీక్షితులికి దీపాలవేళ కల్లా అంపకంపాలతో జ్వరం వచ్చేసింది. ఘనవైద్యుడు దేవరగారువచ్చి, చేదుమందు పోసి చెడామడా చీవాట్లు పెట్టిపోయాడు. బంగారం వంటి బ్రాహ్మడికి ఊరకుక్కల సహ వాసం బెడిసికొట్టిందన్నారు ఇరుగూ పొరుగూ. దీక్షితులి భార్య పొరిగింటి బామ్మగారిచేత దిష్టి తీయించి చారెడు ఉప్పు, గుప్పెడు మిరపకాయాలూ, కణకణలాడే నిప్పుల్లో పోయించి, ఊహ్ శత్రువుల్ని దుమ్మెత్తిపోసింది.

ఆ రాత్రి దీక్షితులికి పీడకలలొచ్చాయి. టైగరూ, గున్నయ్యా, నాయుడూ, సింగారం అందరూ కనబడ్డారు. టైగరు తన మీద చాడీలు

చెప్తోంది సింగారంతో. చీటికీ మాటికీ ఉలికులికిపడి కలవరించాడు దీక్షితులు. తెలివితెచ్చుకుని భోరున ఏడిచాడు తన అశక్తతకి. ఆ పట్టు పట్టు ఐదుపూటలు కటికలంకణం చేశాడు. మూడోనాడు ఉదయం లేచి కూచుని నాలుగు చారు మెతుకులు ఎంగిలిపడ్డాడు.

"జానే అమ్మి— నిన్నా మొన్నా నాకోసం ఎవరేనా ఒచ్చారటే" అన్నాడు నీరసంగా.

"ఏం? కచ్చేరీ కెళ్ళాలా. దయచెయ్యండి. ఈ బోడి కచేరీలే నా కొంపకి తిప్పలు తెచ్చాయి. వాడి అప్పునికూడా తోలాడు నా కొంపకి. దాన్ని కూడా తీసుకుపోండి...ఇంతోటిపాడికినేనేం మొహం వాచలేదు" అందావిడ.

"దీచ్చితులుగోరు! చింగారంగో రొచ్చేసినారండి. తవర్నెంటనే బైగర్నెట్టుకుని రమ్మన్నారండి. పెసాదం అదీ ఎడతారంట" అంటూ లోపలి కొచ్చేశాడు సింగారం నవుకరు.

గుండె గుభేలుమంది దీక్షితులికి.

"దయచెయ్యండి దూత సిద్ధమయ్యాడు" అంటూ గసురుకుంది దీక్షితులి అర్ధాంగి.

ఒక్క క్షణం ఆలోచించాడు దీక్షితులు. "సరే వెళతున్నా. ఒరేయ్ పెరట్లో అవుంది తోలుకుపోరా" అంటూ అంగోస్త్రం భుజాన వేసుకుని బయల్దేరాడు.

ఆవిడగారు కొయ్యబారి పోయారు.

సింగారంగారి చావిడి సందడిగా ఉంది. వాళ్లూ, వీళ్ళూ, మునసబూ, కరణంగారి తమ్ముడూ, నాలుగైదుగురు బ్రాహ్మలూ, ఇతరత్రాకొందరూ, తిరపతి ముచ్చటలు విని ప్రసాదాలూ అవీ పుచ్చుకొంటున్నారు. గుమ్మంలో నీరసంగా నిర్జీవంగా జంకుతూ, నించున్న దీక్షితుల్ని చూడ గానే సింగారం చెంగున గెంతేశాడు.

"బైగరేది దీక్షితులూ? .. దాదా—అలా పాలిపోయావేం. వంట్లో కులాసా? బైగర్ బావుందా—ఏది—" అంటూ శరవేగంతో ప్రశ్నలు వేశాడు.

దీక్షితులు నివ్వెరబోయాడు. మనసు కలుక్కుమంది. శవమల్లె వున్న తన సంగతి అడక్కుండా ముందు బైగర్ సంగతడిగాడు—సింగారం. ఇదా వీడి ప్రేమ అనుకున్నాడు. ఈ లోగా సింగారం తాండవ మాడేస్తున్నాడు బైగర్ భజనతో.

జనం అందరూ మాటలు మానేసి గుడ్లప్ప చెప్పి ఈ దృశ్యం చూస్తున్నారు.

గుండె దిట్టంచేసుకుని చావు కబురు చల్లగా చెప్పేశాడు దీక్షితులు. "సింగారం—కోప్పడకు—బైగర్ మరణించింది. నాకు చావు తప్పి కనులొట్టబోయింది. నన్నుకూడా కరిచింది."

సింగారం యింకేం వినలేదు.

గొల్లుమన్నాడు, బొయ్యిమన్నాడు. బావురుమన్నాడు, భోరుమన్నాడు. ఒక్క నిముషం ఊర్కున్నాడు. అంతా నిశ్శబ్దం.

తిరిగి ఒక్కమాటుగా మహా కసితో అసహ్యంగా అడిగాడు.

"నా ఆవేది? దాన్ని కూడా చంపావా?"

"లేదు, ఇపుడే మీ నౌకరుకి అప్పజెప్పాను."

"నా చేతి గడియారం ఏది?"

"లేదు. జనం బైగర్ని కొడుతూ ఉంటే నేను కాపాడబోయి కింద పడ్డాను. ఆ గోలలో కిందపడి జనం కాళ్ళకింద పడి చితికిపోయింది"

"సద్బ్రాహ్మడివనీ, సజ్జనుడవనీ, సన్మిత్రుడవనీ నిన్ను నమ్మి బైగర్ని అప్ప చెప్పాను. దానికి ముడుపుగా వంద రూపాయల గడియారం

ఇచ్చా, అవుని ఇచ్చా. దాని పాడి తాగి, గడియారం అమ్ముకుని, ఇన్నేళ్లగా నా సాయం పొంది, నువ్వు నాకు చేసిన ఉపకారం ఏవిటయ్యా అంటే—నా కుక్కని చంపించడం. కృతఘ్నత అంటే నీదేనయ్యా—వినండయ్యా పెద్దమనుషులూ—పాలిచ్చిన ఎద్రొమ్ము గుద్దిన వీరుడిగాథ—సరేలే దీక్షితులూ—నీకు నీతి లేదుగాని నాకు వుంది. నువ్వు వెళ్ళు. ఇంకెప్పుడూ నా మొహం చూడవద్దు. నా గుమ్మం తొక్కకు. నీకూ నాకూ టైగర్‌తోనే ఋణం తీరిపోయింది. దయచెయ్. నీకూ, నీ పెద్దలకీ ఓ నమస్కారం." అన్నాడు సింగారం.

దీక్షితులు కొయ్యబారిపోయాడు. నోటమాట రాలేదు. తల తిరిగి పోయింది. జనంలోంచి నిట్టూర్పులూ, హాహాహాలు, ఛీఛీలూ వినబడ్డాయి. ఇంక తనేం చెప్పినా లాభంలేదు.

ఇక్కడా అక్కడా కూడా పుణ్యాని కెళ్ళితే పాపం ఎదురైంది. అతనికి మనస్సు విరిగిపోయింది. ఆత్మ విశ్వాసం పర విశ్వాసం నశించాయి. హృదయం శత ఛిద్రాలయిపోయింది.

తల వంచుకుని ఇంటికి నడిచి వెళ్ళిపోయాడు. అప్పుడే కాదు—ఇప్పుడూ — ఎప్పుడూ—అంతే—అతను మళ్ళా ఎన్నడూ తల ఎత్తి నడవలేదు.

కృతజ్ఞత పొందవలసిన తనని, సింగారం, అతనితో బాటు లోకం కృతఘ్నుడంది. అంచేత అబ్బాయ్—అది అంతే. లోకం అంతే.

నీతి చెబుతా విను. ఈ భూప్రపంచంలో ఎదటి వాడిలో కృతజ్ఞత కోసం ఆశించేకన్న ఆంధ్ర రాజకీయనాయకుల్లో ఐకమత్యానికి ఆశించు. ఆంధ్రుల్లో కార్యశూరత్వాన్ని ఆశించు.

నువ్వు సఫలీకృతమనోరథు డవడానికి అవకాశాలు లేకపోలేదని నేను అనటోడం లేదు.